

Policy Brief Nr.1, decembrie 2025

Căsătoria, pilonul debutului parental: evidențe pentru politici familiale

Ecaterina GRIGORAȘ, doctor în sociologie

Mesaje cheie:

Fertilitatea scăzută nu reflectă lipsa dorinței de a avea copii. Idealul familiei cu doi copii și intențiile reproductive rămân ridicate.

Amânarea calendarului familial este un factor central al declinului fertilității. Generațiile tinere intră mai târziu în coabitare, se căsătoresc și devin părinți, reducând fereastra de realizare a intențiilor reproductive.

Coabitarea se extinde, dar căsătoria rămâne cadrul principal al debutului parental. Nașterea primului copil are loc preponderent în cadrul primei căsătorii, indicând o transformare a calendarului marital fără a indica o renunțare la modelul familial bazat pe căsătorie.

Diferențele de gen și politicile insuficient adaptate limitează realizarea intențiilor reproductive. Bărbații se căsătoresc și devin tați mai târziu decât femeile, iar o proporție semnificativă nu intră în nicio uniune pe parcursul vieții și nu au niciun copil. Politicile axate exclusiv pe stimulente financiare nu răspund adecvat nevoii de sprijin pentru formarea și stabilitatea familială.

Centrul Cercetări Demografice
„Acad. Gh. Paladi”
Str. Ion Creangă 45,
Chișinău, MD-2068
E-mail:
grigoras.ecaterina@ase.md

Contextul demografic și provocările actuale

Republica Moldova se confruntă cu un declin demografic accentuat, determinat de fertilitatea scăzută, migrația externă a populației tinere și îmbătrânirea accelerată a populației. Rata totală a fertilității (1,67 copii per femeie) rămâne sub nivelul de înlocuire a generațiilor, amplificând riscurile de depopulare și dezechilibru în structura populației. Amânarea formării familiei și creșterea vârstei medii la prima naștere reflectă transformări sociale similare celor din alte țări europene cu fertilitate redusă. În acest context, discrepanța dintre intențiile reproductive declarate și fertilitatea realizată indică existența unor constrângeri structurale și instituționale ce limitează capacitatea tinerilor de a-și realiza intențiile reproductive. Aceste evoluții conturează un cadru demografic fragil, ce reclamă intervenții de politică publică orientate nu doar spre stimularea natalității, ci și spre consolidarea condițiilor sociale ale formării familiei.

Introducere

Cercetarea tendințelor, tiparelor și determinantilor fertilității la nivel agregat s-a aflat constant în centrul agendei demografice, întrucât fertilitatea și reproducerea sunt direct legate de înlocuirea generațiilor și de sustenabilitatea populațiilor. Nivelurile actuale de fertilitate scăzută în majoritatea statelor membre ale Uniunii Europene au amplificat preocupările privind riscul unui declin demografic accelerat și implicațiile sale economice și sociale pe termen lung (Sobotka, 2020). Tranziția fertilității și factorii care contribuie la declinul acesteia rămân o prioritate atât pentru cercetarea demografică, cât și pentru agenda politicilor publice.

Cadrele teoretice ale tranziției demografice explică mecanismele generale ale declinului fertilității. În societățile contemporane, acest declin nu poate fi atribuit exclusiv factorilor economici sau schimbărilor de preferințe individuale. El este strâns legat de transformările dinamicii parteneriale și ale parcursurilor de viață familială. (Kuang, Berrington, Vasireddy, & Kulu, 2025). Teoria

cele de-a doua tranziții demografice, subliniază rolul amânării formării familiei, al extinderii coabitării, al creșterii instabilității uniunilor și al diversificării formelor de conviețuire în menținerea fertilității sub nivelul de înlocuire (Lesthaeghe, 2014).

Abordarea cursului vieții completează această perspectivă, evidențiind faptul că, decizia de a avea copii este condiționată de succesiunea și sincronizarea evenimentelor-cheie ale vieții adulte: intrarea într-un parteneriat, stabilizarea relației, obținerea independenței economice și accesul la resurse instituționale de sprijin al familiei cu copii. Studiile empirice arată constant că, formarea și menținerea unui parteneriat stabil reprezintă un determinant al tranziției către statutul de părinte, în timp ce instabilitatea relațiilor de cuplu, separările repetate sau întârzierea intrării într-o uniune reduc semnificativ probabilitatea realizării fertilității dorite (Compans, M.-C., Beaujouan, E., & Dutreuilh, C., 2022).

În societățile post-socialiste, inclusiv în Europa Centrală și de Est, precum este și Republica Moldova, aceste procese sunt amplificate de incertitudinea economică, accesul limitat la locuințe, precaritatea ocupațională și slăbiciunea serviciilor de sprijin familial, ceea ce conduce la o discrepanță tot mai mare între normele familiale persistente (familia cu doi copii) și comportamentele reproductive efective (Heyes, 2025).

Restructurarea calendarului familial și declinul fertilității

Republica Moldova, se confruntă cu un declin constant al fertilității, în pofida menținerii idealului familiei cu doi copii și a aspirațiilor declarate ale tinerilor de a deveni părinți. Femeile și bărbații cu vârste între 15 și 49 de ani își doresc, mai mult de doi copii (2,45 în rândul femeilor și 2,39 în rândul bărbaților), însă numărul de copii realizat până la sfârșitul vieții reproductive rămâne semnificativ sub acest nivel (de 1,88 la femei și 1,59 la bărbați) (Gagauz, 2022).

În acest context, dinamica calendarului familial joacă un rol central. Deși, în comparație cu țările nordice, Republica Moldova continuă să se caracterizeze printr-un debut relativ mai timpuriu al parcursului familial, datele arată o creștere constantă a vârstei medii la principalele evenimente de formare a familiei în rândul generațiilor mai tinere (Fig.1). Creșterea vârstei medii la primele evenimente de formare a familiei – prima uniune, căsătorie și prima naștere – reflectă procese de amânare sistematică a calendarului familial, asociate cu prelungirea perioadei de educație, instabilitatea economică și schimbarea normelor valorice privind formarea cuplului și nașterea copiilor.

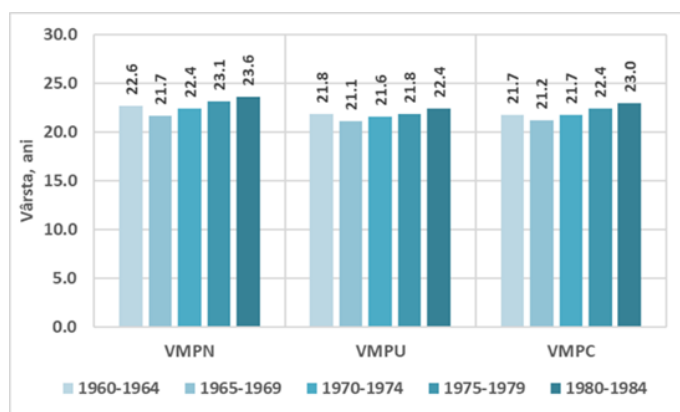

Figura 1. Vârsta medie la primele evenimente de formare a familiei, generațiile de femei 1960–1984
Sursa: Calculat de autor în baza studiului GGS, 2020.

Aceste evoluții sugerează o reconfigurare a traiectoriilor de viață, cu implicații directe asupra nivelului și calendarului fertilității, precum și asupra potențialului de realizare a intențiilor reproductive. Atât vârsta la intrarea într-o uniune neînregistrată juridic, cât și vârsta la prima căsătorie și la nașterea primului copil înregistrează un trend ascendent de la cohortele născute la începutul anilor 1960 către cele născute la începutul anilor 1980. Această evoluție reflectă un proces de amânare graduală a formării familiei și a tranziției către statutul de părinte, în convergență cu tendințele demografice observate în majoritatea societăților europene.

De la coabitare la căsătorie: noi tipare ale debutului familial

Una dintre tendințele caracteristice ale transformării instituției familiei în condițiile contemporane este creșterea diversității traiectoriilor cursului vieții. Partenerii nu încheie întotdeauna o căsătorie oficială și, frecvent, preferă să conviețuiască fără înregistrarea juridică a uniunii. Extinderea coabitării și prelungirea intervalului dintre formarea primei uniuni și înregistrarea oficială a căsătoriei, sugerează o amânare deliberată a angajamentelor familiale formale (Chistruga-Sînchevici, 2022).

Distribuția populației după statutul marital evidențiază diferențe de gen și un calendar evident al tranzițiilor familiale. În rândul bărbaților, ponderea celor singuri este ridicată la vârstele tinere (51,7% la 20–29 ani) și se diminuează treptat odată cu înaintarea în vârstă. În cazul femeilor, ponderea persoanelor singure este mai redusă la vârstele tinere, dar crește semnificativ după 40 de ani, atingând 32,2% la 50–59 ani. Coabitarea atinge valori maxime în grupa 20–29 de ani, atât în rândul bărbaților (14,6%), cât și al femeilor (15,9%), conturându-se ca o etapă intermediară a parcursului familial (Tab. 1.).

Tabel 1. Distribuția populației după starea maritală, pe sexe (%)

Statutul marital	Bărbați			
	20-29 ani	30-39 ani	40-49 ani	50-59 ani
Singur (inclusiv divorțat sau văduv)	51.7	25.4	32.8	26.9
În coabitare	14.6	12.6	9.6	5.3
Căsătorit	33.7	62.0	57.6	67.7
Total	100	100	100	100
Femei				
Singură (inclusiv divorțată sau văduvă)	20.8	14.6	22.3	32.2
În coabitare	15.9	11.8	7.9	6.2
Căsătorită	63.3	73.5	69.9	61.6
Total	100	100	100	100

Sursa: Calculat de autor în baza studiului GGS, 2020.

Căsătoria devine forma dominantă la vârstele adulte mijlocii, cu o consolidare mai timpurie în rândul femeilor comparativ cu bărbații. Astfel,

peste 60% dintre femeii sunt căsătorite încă din grupa de vârstă 20–29 de ani (63,3%), proporție care crește la 73,5% la 30–39 de ani, în timp ce în rândul bărbaților căsătoria devine predominantă abia după 30 de ani (62,0% la 30–39 de ani și 67,7% la 50–59 de ani).

Aceste tipare au implicații directe asupra tranziției către statutul de părinte și asupra numărului total de copii născuți până la încheierea vieții reproductive. Până la vârsta de 40 de ani, proporția femeilor care nu au avut niciun copil este de 11,2%, în timp ce în rândul bărbaților este de 22%. Deși perioada reproductivă a bărbaților este mai extinsă decât a femeilor, o proporție de 18% dintre bărbați nu au niciun copil până la vârsta de 45 de ani. Această situație este asociată cu faptul că, bărbații se căsătoresc și devin tați cu trei ani mai târziu decât femeile (Grigoraș, 2024). Rezultatele evidențiază necesitatea unor politici familiale care să țină cont de diferențele de gen în calendarul vieții familiale și să sprijine realizarea intențiilor reproductive atât pentru femei, cât și pentru bărbați.

Extinderea populației adulte fără familie și fără copii

Distribuția numărului de uniuni indică o pondere non-neglijabilă a populației care nu a intrat într-o uniune până la vârste apropiate de 40 de ani. În grupa de vârstă 31–40 de ani, 17% dintre bărbați și 8,5% dintre femeii nu au intrat încă într-o uniune (Fig. 2), indicând diferențe de gen semnificative în calendarul formării cuplului.

Aceste dezechilibre reduc probabilitatea de a deveni părinți și contribuie la diminuarea numărului efectiv de copii pe parcursul vieții reproductive.

Totodată, creșterea ponderii femeilor și bărbaților care nu au intrat în nicio uniune și nu au avut copii până la vârsta de 40 de ani reflectă începutul unui proces de diversificare a traiectoriilor familiale în Republica Moldova, marcând o îndepărtare treptată de modelul familial tradițional și o varietate semnificativă a traiectoriilor de viață.

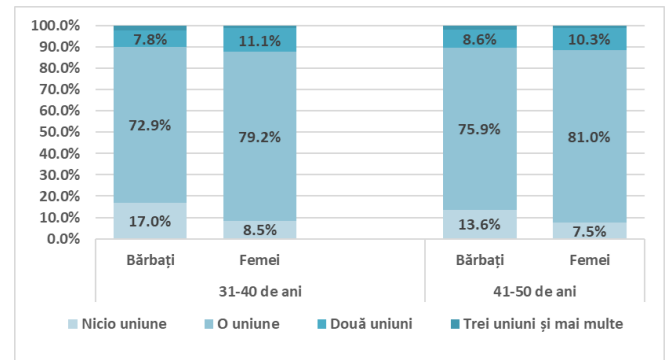

Figura 2. Distribuția populației după numărul de uniuni, pe sexe și grupe de vârstă

Sursa: Calculat de autor în baza studiului GGS, 2020.

În rândul generațiilor mai tinere, se înregistrează o creștere a ponderii persoanelor pentru care intervalul dintre intrarea în uniune și înregistrarea oficială a căsătoriei depășește doi ani. Această evoluție sugerează că, în Republica Moldova, coabitarea funcționează tot mai frecvent ca o etapă de tranziție către căsătorie, și mai puțin ca o alternativă permanentă la aceasta. Tendința este în concordanță cu transformările observate în societățile contemporane, unde extinderea perioadei de coabitare reflectă amânarea angajamentelor familiale formale și creșterea flexibilității parcursurilor de viață, specifice celei de-a doua tranziții demografice (Lesthaeghe, 2020). În același timp, prelungirea acestui interval, alături de creșterea duratei dintre căsătorie și nașterea primului copil, indică o restructurare a comportamentului reproductiv, strâns legată de insecuritatea economică, accesul limitat la locuințe și inserția profesională tardivă a tinerilor, factori care conduc la amânarea momentului de a deveni părinte în pofida menținerii unor aspirații reproductive relativ ridicate.

Căsătoria – cadrul dominant al debutului maternității

Tranziția către formarea unui cuplu și către nașterea unui copil se amână treptat, caracteristic generațiilor mai tinere, dar rămâne puternic asociată cu stabilitatea unei singure uniuni. Analiza probabilităților cumulative arată că, deși prima uniune continuă să se finalizeze prin căsătorie pentru majoritatea cohortelor,

acest proces este deplasat treptat către vârste mai înaintate în cazul generațiilor născute după 1975, indicând o întârziere a angajamentelor maritale formale.

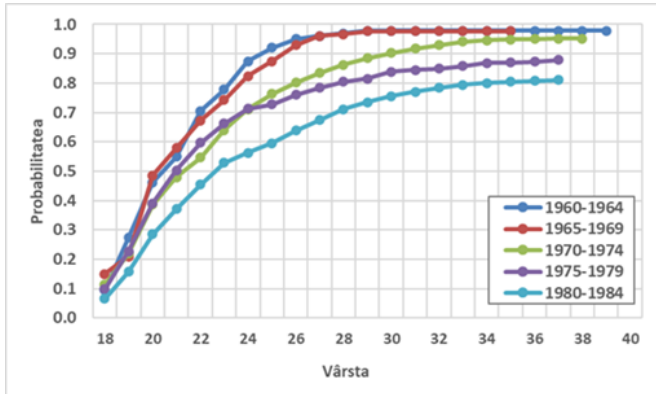

Figura 3. Probabilitatea ca prima uniune să se încheie prin căsătorie, generațiile de femei 1960-1984

Sursa: Calculat de autor în baza studiului GGS, 2020

Astfel, femeile din generațiile mai tinere (1980–1984) prezintă o probabilitate de aproximativ 60% de a fi căsătorite până la vârsta de 25 de ani, comparativ cu circa 90% în rândul generațiilor mai mature (1960–1964) la aceeași vârstă, evidențiind o amânare semnificativă a formalizării uniunilor în rândul cohortelor tinere (Fig. 3.).

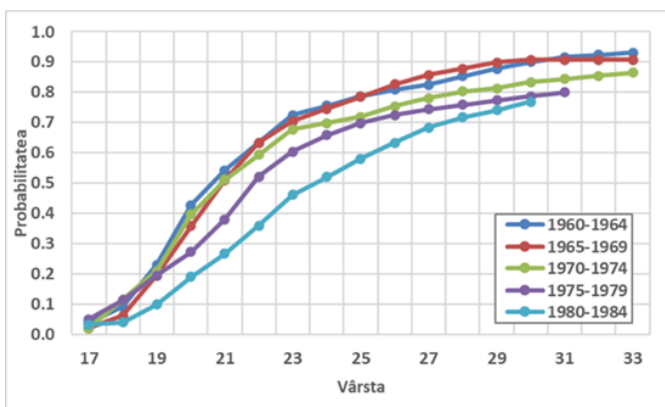

Figura 4. Probabilitatea nașterii primului copil în prima căsătorie, generațiile de femei 1960-1984

Sursa: Calculat de autor în baza studiului GGS, 2020.

În mod similar, probabilitatea nașterii primului copil în cadrul primei căsătorii crește odată cu vârsta. Totuși, în rândul cohortelor mai tinere, debutul maternității este vizibil amânat, acestea atingând aceleași niveluri cumulative la vârste

mai înaintate comparativ cu generațiile anterioare.

Generațiile născute în perioada 1960–1964 prezentau, către vârsta de 30 de ani, o probabilitate aproape universală de a avea cel puțin un copil, în timp ce pentru generațiile mai tinere 1980–1984, la aceeași vârstă, probabilitatea de a deveni părinți se situează la puțin peste 70%, indicând o amânare semnificativă a debutului parental în rândul cohortelor mai tinere (Fig. 4.). Aceste diferențe generaționale sugerează că, deși tranziția către statutul de părinte rămâne puternic asociată cu stabilitatea unei singure uniuni și cu cadrul marital, calendarul reproductiv este tot mai amânat.

Concluzii

Rezultatele indică faptul că schimbările observate nu reflectă o renunțare la modelul familial bazat pe căsătorie, ci o restructurare temporală a cursului vieții, determinată de extinderea perioadei de coabitare, prelungirea tranziției către autonomie economică și adaptarea tinerilor la condiții sociale și economice mai incerte. Aceste evoluții contribuie la reducerea ferestrei disponibile pentru realizarea intențiilor reproductive și au implicații directe asupra nivelului final al fertilității.

Politicile familiale existente se concentrează preponderent pe stimulente financiare pentru creșterea natalității, neglijând factorul central care condiționează decizia de a avea copii: formarea și stabilitatea uniunilor de convețuire. Analiza datelor GGS (2020), arată că momentul intrării în uniuni, durata și stabilitatea acestora și contextul apariției primei nașteri sunt determinanți esențiali ai fertilității realizate. În absența unor politici care să sprijine tinerii în aceste etape critice, diferența dintre intenția de a avea copii și comportamentul real va continua să se adâncească.

Recomandări de politici

Rezultatele acestui policy brief, indică necesitatea unei reorientări strategice a politicilor demografice din Republica Moldova.

Politicile familiale existente se concentrează preponderent pe stimularea directă a natalității prin transferuri financiare (indemnizații, alocații, compensații și concedii de îngrijire), abordare care tratează în principal consecințele fertilității scăzute, fără a interveni suficient asupra determinantului central al tranziției către statutul de părinte – formarea și stabilitatea uniunilor de convingere.

- **Extinderea conceptuală a politicilor familiale**

Este necesară o extindere a cadrului conceptual al politicilor familiale, astfel încât acestea să reflecte diversitatea formelor de conviețuire și a parcursurilor de viață familiale. O pondere semnificativă a populației intră tardiv într-o uniune, rămâne singură la vârste mai mature

sau trăiește în uniuni neînregistrate juridic, iar aceste segmente sunt insuficient acoperite de politicile actuale.

- **Consolidarea politicilor de sprijin pentru debutul familial**

Dezvoltarea politicilor integrate care să reducă presiunile economice asupra tinerilor și cuplurilor aflate la început de parcurs familial. Măsuri precum: extinderea programelor de locuințe accesibile pentru tineri și familii tinere, dezvoltarea serviciilor de consiliere familială și relațională, susținerea inițiativelor comunitare de sprijin pentru cupluri și părinți pot contribui la stabilizarea relațiilor de cuplu și la crearea unor condiții favorabile pentru realizarea intențiilor reproductive.

Referințe:

- Chistruga-Sînchevici, I. (2022). Aspecte privind structura maritală a populației Republicii Moldova în baza datelor studiului Generații și Gen (2020). *Calitatea Vieții*, 75–91. <https://doi.org/10.46841/RCV.2022.04.04>
- Compans, M.-C., Beaujouan, E., & Dutreuilh, C. (2022). From Union Formation to First Birth: The Role of Age at First Cohabitation in the Transition to Motherhood and Fatherhood. *Population (English edition)*, 411–436. <https://doi.org/10.3917/popu.2203.0439>
- Gagauz, O. (2022). Sumarul studiului Generații și Gen: Fii vocea generației tale!. https://moldova.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/sumarul_studiului_generatii_si_gen.pdf
- Grigoraș, E. (2024). Gender differences in parity-specific fertility transition models. *Economy and Sociology* (1), 90–102. <https://doi.org/10.36004/nier.es.2024.1-09>
- Heyes, T. K. (2025). Inequality in Family Formation and Dissolution in Central and Eastern Europe. . *Sociology Compass*. <https://doi.org/10.1111/soc4.70080>
- Kuang, B., Berrington, A., Vasireddy, S., & Kulu, H. (2025). The changing inter-relationship between partnership dynamics and fertility trends. *Demographic Research*.(52(7)), 179–228. <https://www.demographic-research.org/Volumes/Vol52/7>
- Lesthaeghe, R. (2014). The second demographic transition: A concise overview of its development. . *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*(111(51)), 18112–18115. <https://doi.org/10.1073/pnas.1420441111>
- Lesthaeghe, R. (2020). The second demographic transition, 1986- 2020: sub-replacement fertility and rising cohabitation-a global update. *Genus*(76), 10. doi:<https://doi.org/10.1186/s41118-020-00077-4>
- Sobotka, T. (2020). Introduction: The relevance of studying fertility across time and space. . *Vienna Yearbook of Population Research*, 1-24. <https://doi.org/10.1553/populationyearbook2020.int01>

Pentru citare:

Grigoraș Ecaterina. Căsătoria, pilonul debutului parental: evidențe pentru politici familiale. *Policy Brief Nr.1, 2025* Centrul de Cercetări Demografice “Acad. Gh. Paladi”, Institutul Național de Cercetări Economice. <https://doi.org/10.36004/nier.ccd.pb.2025.1.6>

Studiul face parte din proiectul „Facilitarea politicilor demografice prin explorarea datelor studiului *Generații și Gen*”, finanțat prin **grantul nr. 24.80012.0807.11TC, 2024–2025**.